

Тема: ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ВПЛИВУ ДО ПОРУШНИКІВ. ВИДИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

- Адміністративна відповідальність за екологічні правопорушення.
- Види адміністративного стягнення.
- Складання протоколу про адмінпорушення.
- Дисциплінарна відповідальність у екологічній сфері.
- Матеріальна відповідальність за шкоду, завдану екологічними правопорушеннями.
- Додаткові заходи реагування на екологічні правопорушення.

Основні поняття: адміністративна відповідальність, екологічні правопорушення, штраф, дисциплінарна відповідальність, ці вільно-правова відповідальність, відшкодування збитків.

Адміністративна відповідальність за екологічні правопорушення.

Адміністративна відповідальність за екологічні правопорушення – це вид юридичної відповідальності, яка передбачає заходи адміністративного впливу за протиправні та винні діяння, що порушують встановлений порядок використання природних ресурсів, охорони навколишнього середовища (довкілля) та вимоги екологічної безпеки.

Адміністративна відповідальність за екологічні правопорушення найпоширеніший вид юридичної відповідальності в екологічній сфері. Підставою для її застосування є адміністративні екологічні правопорушення, різні види і склади яких передбачено *Кодексом України про адміністративні правопорушення*.

У *Кодексі України про адміністративні правопорушення* найбільша кількість статей (понад **сорок**), у яких передбачається відповідальність за екологічні правопорушення, міститься в **сьомій главі** «Адміністративні правопорушення в галузі охорони природи, використання природних ресурсів, охорони пам'яток історії та культури» (ст. 52–92). Окремі види адміністративних екологічних правопорушень містяться в главах 5, 6, 8 тощо цього кодексу.

Адміністративній відповідальності підлягають особи, які досягли на момент вчинення адміністративного правопорушення *шістнадцятирічного віку* (ст. 12 КУпАП). До осіб віком від 16 до 18 років, які вчинили адміністративні правопорушення, застосовуються заходи впливу, передбачені статтею 24 КУпАП - передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання.

Залежно від об'єкта посягання адміністративні правопорушення поділяють на кілька груп.

Першу групу екологічних правопорушень, за які настає адміністративна відповідальність, становлять адміністративні правопорушення, що **стосуються права власності на природні ресурси** (глава 4 ст. 47—51 Кодексу України про адміністративні правопорушення): порушення права державної власності на надра (ст. 47), порушення права державної власності на води (ст. 48), порушення права державної власності на ліси (ст. 49), порушення права державної власності на тваринний світ (ст. 50), а також інші правопорушення.

Природні ресурси можуть перебувати в різних формах власності: державній, муніципальній, приватній тощо. Чинним законодавством визначено об'єкти, що можуть перебувати тільки в державній формі власності, зокрема надра, крім родовищ загальнопоширених корисних копалин.

Наприклад, якщо на земельній ділянці, що є приватною власністю, є поклади нафти, то вона належить державі. Отже, власник ділянки може добувати нафту тільки за наявності дозволу – ліцензії. А якщо на цій ділянці розташовано піщаний кар'єр, то він є власністю власника ділянки,

який може користуватися кар'єром без спеціального дозволу. Таким чином, якщо власник земельної ділянки буде користуватися нафтовою свердловиною без наявності ліцензії, то це буде порушенням права державної власності на надра і спричинить стягнення штрафу.

Варто розрізняти *право власності на природні ресурси* і *право природокористування*, яке може здійснюватися в двох формах: загальній і спеціальній. Загальне природокористування здійснюється всіма громадянами вільно, тобто громадяни можуть користуватися водними об'єктами — брати воду, купатися, ловити рибу; лісами — збирати гриби і ягоди, гуляти. Спеціальне природокористування здійснюється за наявності ліцензії, тобто якщо водойма, наприклад, використовується для вирощування товарної риби, заготівельна організація займається збором лікарських рослин і грибів, то в першому випадку необхідна наявність ліцензії на водокористування, а в другому — наявність так званого лісового квитка. Таким чином, якщо ця діяльність буде здійснюватися без відповідного дозволу, це буде порушенням права державної власності на ці ресурси.

Другу групу становлять адміністративні **земельні правопорушення** (глава 7. ст. 52–56 Кодексу України про адміністративні правопорушення): псування і забруднення сільськогосподарських земель (ст. 52), порушення права використання земель (ст. 53), самовільне зайняття земельної ділянки (ст. 53), приховування або перекручування даних Земельного кадастру (ст. 53), несвоєчасне повернення тимчасово зайнятих земель або не приведення їх до стану, придатного для використання за призначенням (ст. 54), самовільне відхилення від проектів внутрішньогосподарського землеустрою (ст. 55), знищення межових знаків (ст. 56 Кодексу України про адміністративні правопорушення).

Третю групу адміністративних правопорушень в екологічній сфері становлять адміністративні **надрові правопорушення**, передбачені ст. 57, 58 Кодексу України про адміністративні правопорушення, а саме: порушення вимог щодо охорони надр (ст. 57), порушення правил і вимог проведення робіт з геологічного вивчення надр (ст. 58).

Четверту групу адміністративних екологічних правопорушень становлять **водні правопорушення**, передбачені ст. 59–62 Кодексу України про адміністративні правопорушення: порушення правил охорони водних ресурсів (ст. 59), порушення вимог щодо охорони територіальних і внутрішніх морських вод від забруднення і засмічення (ст. 59), порушення правил водокористування (ст. 60), пошкодження водогосподарських споруд і пристроїв, порушення правил їх експлуатації (ст. 61), невиконання обов'язків щодо реєстрації в судових документах операцій із шкідливими речовинами і сумішами (ст. 62).

Лісові адміністративні правопорушення, які передбачені ст. 63–77 Кодексу України про адміністративні правопорушення, становлять **п'яту групу** адміністративних правопорушень. До таких правопорушень відносять незаконне використання земель державного лісового фонду (ст. 63), порушення встановленого порядку використання лісосічного фонду, заготівлі та вивезення деревини, заготівлі живиці (ст. 64), незаконну порубку, пошкодження та знищення лісових культур і молодняку (ст. 65), знищення або пошкодження підросту в лісах (ст. 66), здійснення лісових користувань не згідно з метою або вимогами, передбаченими в лісорубному квитку (ордері) (ст. 67), порушення правил відновлення і поліпшення лісів, використання ресурсів спілої деревини (ст. 68), пошкодження сінокосів і пасовищних угідь на землях державного лісового фонду (ст. 69), самовільне сінокосіння і випасання худоби, самовільне збирання дикорослих плодів, горіхів, грибів, ягід (ст. 70), введення в експлуатацію виробничих об'єктів без обладнання, що запобігає шкідливому впливу на ліси (ст. 71), пошкодження лісу стічними водами, хімічними речовинами, шкідливими викидами, відходами і відбросами (ст. 72), засмічення лісів побутовими відходами і відбросами (ст. 73), знищення або пошкодження лісоосушувальних каналів, дренажних систем і шляхів на землях державного лісового фонду (ст. 74), знищення або пошкодження відмежувальних знаків у лісах (ст. 75), знищення корисної для лісу фауни (ст.

76), порушення вимог пожежної безпеки в лісах (ст. 77), самовільне випалювання сухої рослинності або її залишків (ст. 77).

Шосту групу екологічних правопорушень становлять адміністративні *атмосферні правопорушення* (ст. 78–83 Кодексу України про адміністративні правопорушення). Вони стосуються порушень порядку здійснення викиду забруднюючих речовин в атмосферу або шкідливого впливу на неї фізичних та біологічних факторів (ст. 78), порушення порядку здійснення діяльності, спрямованої на штучні зміни стану атмосфери і атмосферних явищ (ст. 78), недодержання вимог щодо охорони атмосферного повітря при введенні в експлуатацію і експлуатації підприємств і споруд (ст. 79), недодержання екологічних вимог під час проектування, розміщення будівництва, реконструкції та прийняття в експлуатацію об'єктів або споруд (ст. 79), пуску в експлуатацію транспортних та інших пересувних засобів з перевищенням нормативів вмісту забруднюючих речовин у викидах (ст. 80), експлуатації автотранспортних та інших пересувних засобів з перевищенням нормативів вмісту забруднюючих речовин у викидах (ст. 81) та ін. (ст. 82 – 84).

Сьому групу екологічних правопорушень становлять адміністративні *фауністичні (тваринні) правопорушення*, передбачені ст. 85–89 Кодексу України про адміністративні правопорушення. До таких правопорушень відносять порушення правил використання об'єктів тваринного світу (ст. 85), виготовлення та збит знарядь добування об'єктів тваринного або рослинного світу (ст. 85), експлуатацію на водних об'єктах водозабірних споруд, не забезпечених рибозахисним обладнанням (ст. 86), порушення вимог щодо охорони середовища існування і шляхів міграції, переселення, акліматизації та схрещування диких тварин (ст. 87), незаконне вивезення з України та ввезення на її територію об'єктів тваринного і рослинного світу (ст. 88), порушення порядку придбання чи збуту об'єктів тваринного або рослинного світу, порушення правил утримання диких тварин у неволі або в напіввільних умовах (ст. 88), порушення правил щодо зоологічних, ботанічних колекцій та торгівлі ними (ст. 88), жорстоке поводження з тваринами (ст. 89), порушення вимог щодо охорони тварин і рослин, занесених до Червоної книги України (ст. 90).

У восьму групу екологічних правопорушень можна об'єднати правопорушення *природо-заповідних та інших природоохоронних норм і правил*. До таких правопорушень, передбачених у Кодексі України про адміністративні правопорушення, відносять порушення правил щодо природо-заповідних територій (ст. 91), порушення правил охорони і використання пам'яток історії і культури (ст. 92), знищення або пошкодження зелених насаджень або інших об'єктів озеленення населених пунктів (ст. 153), потрава посівів (ст. 104), порушення правил боротьби з карантинном рослин (ст. 105), порушення правил карантину (ст. 106, 107), невиконання вимог органів екологічного контролю (ст. 188) тощо.

Дев'яту групу екологічних правопорушень становлять адміністративні *еколого-небезпечні правопорушення*, передбачені в Кодексі України про адміністративні правопорушення: порушення правил щодо промислових та побутових відходів (ст. 82), порушення правил щодо пестицидів, агрохімікатів, токсичних хімічних речовин та інших препаратів (ст. 83), невиконання вимог і норм щодо роботи з мікроорганізмами, біологічно активними речовинами та іншими продуктами біотехнологій (ст. 90), невиконання вимог екологічної безпеки в процесі впровадження нової техніки, технологій і систем, речовин і матеріалів (ст. 91) тощо.

У десяту групу екологічних правопорушень, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення, можна виокремити адміністративні правопорушення *в галузі охорони праці та здоров'я населення*: порушення вимог законодавства про працю та охорону праці (ст. 41), порушення санітарно-гігієнічних і санітарно-протиепідемічних норм і правил (ст. 42), вимог виробництва, заготівлі, реалізації сільськогосподарської продукції, що містить хімічні речовини понад гранично допустимі концентрації (ст. 42), заготівлі, переробки або

збуту радіоактивно забруднених продуктів харчування чи іншої продукції (ст. 42), порушення вимог режиму радіаційної безпеки в місцевостях, що зазнали радіаційного забруднення (ст. 46), порушення норм і правил з ядерної та радіаційної безпеки при використанні джерел іонізуючого випромінювання (ст. 95), невиконання вимог органів нагляду за охороною праці (ст. 188), органів державної інспекції праці (ст. 188) тощо.

Види адміністративного стягнення.

До адміністративних стягнень, які застосовуються до правопорушників належать:

– **попередження** як захід адміністративного стягнення вноситься в письмовій формі чи іншим установленим способом (ст. 26 КУпАП).

– **штраф** є грошовим стягненням, що накладається на громадян і посадових осіб за адміністративні правопорушення у випадках і розмірі, встановлених КУпАП та іншими законами України. Штраф може бути стягнутий з порушника за рішенням суду або на місці. Штраф має бути *сплачений* порушником не пізніше як *через п'ятнадцять днів* із дня вручення йому постанови про накладення штрафу, а в разі оскарження або опротестування постанови — не пізніше як через п'ятнадцять днів із дня повідомлення про залишення скарги або протесту без задоволення (ст. 307 КУпАП). Штраф, накладений за вчинення адміністративного правопорушення, *вноситься порушником в установу Ощадного банку України*, за винятком штрафу, що стягується на місці вчинення правопорушення. *При стягненні штрафів (готівкою) на місці* скоєння адміністративних правопорушень у галузі охорони навколишнього природного середовища *застосовується і заповнюється квитанція, яка є документом суворой фінансової звітності і заповнюється згідно з установленою формою держінспектором з охорони навколишнього природного середовища. Відповідальність, розміри штрафів і порядок їх накладення визначається Кодексом України про адміністративні правопорушення (статті 70, 73, 77, 90, 91, 153, 258, 307 та 309).*

У квитанції зазначається дата її заповнення, прізвище, ім'я та по батькові порушника, сума штрафу літерами, а також стаття, на підставі якої стягується штраф за порушення законодавства.

Інспектор, який заповнює квитанцію, повинен записати своє прізвище, ім'я та по батькові, номер службового посвідчення та поставити власний підпис. Одночасно заповнюється і талон квитанція (ліва частина).

*Старшими державними інспекторами та державними інспекторами з охорони навколишнього природного середовища **штраф до трьох неоподатковуваних мінімумів** доходів громадян за правопорушення, **може стягуватися на місці.***

Після сплати штрафу і заповнення квитанції її талон (ліва частина) залишається в державного інспектора з охорони навколишнього природного середовища. На цій частині має бути підпис правопорушника, який підтверджує одержання квитанції на певну суму та згоду на стягнення штрафу. Права частина квитанції передається правопорушникові.

Після повернення з рейду, але не пізніше наступного дня, держінспектор здає отриману готівку в касу місцевого підрозділу Мінприроди і оформленням у встановленому порядку прибутково-видаткових касових ордерів згідно з чинним законодавством. У відповідному журналі інспектор реєструє правопорушення, за які було накладено штрафи.

За бажанням правопорушника сплата штрафу за порушення законодавства в галузі охорони навколишнього природного середовища може здійснюватись у безготівковій формі через банківські установи. При накладенні адміністративного стягнення порушникові може бути пропонуване добровільно відшкодувати її, з посиланням на такси, методики чи інші нормативні документи, за якими обчислювався розмір заподіяної шкоди. Якщо порушник відмовляється добровільно відшкодувати заподіяні природним ресурсам збитки, територіальні органи Мінприроди України направляють позовну заяву до суду за місцем проживання порушника для стягнення заподіяних збитків у примусовому порядку.

У разі несплати штрафу порушником у строк, згідно зі ст. 307 ч. 1 та ст. 308 КУпАП,

постанова про накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу *надсилається* головному бухгалтерові за місцем роботи (навчання) порушника для відрахування суми штрафу в примусовому порядку з його заробітної плати, стипендії чи іншого заробітку. Якщо *особа*, піддана штрафу, *не працює* або якщо стягнення штрафу із заробітної плати чи іншого заробітку, пенсії або стипендії порушника є неможливим з інших причин, орган (посадова особа) *направляє матеріали в суд за місцем проживання порушника*, стягнення провадиться на підставі постанови посадової особи про накладення штрафу судовим виконавцем, що перебуває при районному (міському) суді, *шляхом звернення стягнення на особисте майно порушника*, а також на його частку в спільній власності (ст. 308 КУпАП).;

- **вилучення об'єктів правопорушення;**
- **позбавлення права** займатися спеціальною діяльністю наданого даному громадянинуві (права полювання), застосовується на строк *до трьох років* за грубе або систематичне порушення порядку користування цим правом.

Скасування дозволу на перелічені види природокористування *може бути тимчасовим чи остаточним*. У першому випадку після виконання природокористувачем-порушником відповідних вимог дозвіл поновлюється, а замість скасованого дозволу йому видається припис, в якому обговорені умови тимчасового природокористування.

Остаточне скасування дозволу, як правило, пов'язане з ліквідацією підприємств, установ, організацій, виснаженням або вичерпанням природних ресурсів, закінченням строку природокористування або грубими і систематичними порушеннями умов природокористування, які негативно впливають на навколишнє природне середовище.

Остаточне скасування дозволу *забезпечується шляхом демонтажу споруд і пристроїв*, за допомогою яких здійснюється використання природних ресурсів. При цьому роботи по демонтажу при наявності порушень умов природокористування повинні виконуватись *за рахунок порушника*, що спеціально обговорюється в постанові про скасування дозволу;

- **конфіскація** знарядь правопорушення вилученого органами Мінприроди України, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, згідно з вимогами ч. 6 ст. 41 Конституції. Вона може бути застосована виключно за рішенням суду і полягає в примусовій безоплатній передачі цього предмета у власність держави. *Конфісковано може бути лише предмет, який є в особистій власності порушника*, якщо інше не передбачено законодавчими актами України. Порядок застосування конфіскації, перелік предметів, які не підлягають конфіскації, встановлюються КУпАП та іншими законодавчими актами України;

- **обмеження, зупинення, припинення діяльності чи експлуатації об'єктів.**

Згідно до вимог ст. 34 КУпАП *обставинами, що пом'якшують відповідальність* за адміністративне правопорушення, визнаються:

- щире розкаяння винного;
- відвернення винним шкідливих наслідків правопорушення, добровільне відшкодування збитків або усунення заподіяної шкоди;
- вчинення правопорушення під впливом сильного душевного хвилювання або при збігу тяжких особистих чи сімейних обставин;
- вчинення правопорушення неповнолітнім;
- вчинення правопорушення вагітною жінкою або жінкою, яка має дитину віком до одного року.
- інші обставини, що пом'якшують відповідальність за адміністративне правопорушення.

Згідно з вимогами ст. 35 КУпАП *обставинами, що обтяжують відповідальність* за адміністративне правопорушення, визнаються:

- продовження протиправної поведінки, незважаючи на вимогу уповноважених на те осіб припинити її;

- повторне протягом року вчинення однорідного правопорушення, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню;
- вчинення правопорушення особою, яка раніше вчинила злочин;
- втягнення неповнолітнього в правопорушення;
- вчинення правопорушення групою осіб;
- вчинення правопорушення в умовах стихійного лиха або за інших надзвичайних обставин;
- вчинення правопорушення в стані сп'яніння.

Посадова особа, яка накладає адміністративне стягнення, залежно від характеру адміністративного правопорушення може *не визнати дану обставину обтяжуючою*.

Адміністративне стягнення може бути накладене не пізніше як через два місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні – два місяці з дня його виявлення. У разі відмови в порушенні кримінальної справи або закриття кримінальної справи, але за наявності в діях порушника ознак адміністративного правопорушення, воно може бути накладене не пізніше як через місяць з дня прийняття рішення про відмову в порушенні кримінальної справи або про її закриття (ст. 38 КУпАП).

За одне адміністративне правопорушення може бути накладено основне або *основне і додаткове стягнення*. Конфіскація предметів може застосовуватись як основне, так і додаткове адміністративне стягнення виключно за рішенням суду.

Від імені органів Міністерства охорони навколишнього природного середовища України розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення мають право:

- головний державний інспектор України з охорони навколишнього природного середовища та його заступники;
- головні державні інспектори з охорони навколишнього природного середовища Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя та їх заступники;
- головні державні інспектори з охорони навколишнього природного середовища Чорного, Азовського морів та їх заступники;
- старші державні інспектори з охорони навколишнього природного середовища;
- державні інспектори з охорони навколишнього природного середовища.

Складання протоколу про адмінпорушення.

Про вчинення адміністративного правопорушення *складається* протокол про адміністративне правопорушення *уповноваженими на те посадовою особою або представником громадської організації* чи органу громадської самодіяльності. *Наявність акта, припису, подання прокурора чи іншого документа, що підтверджує факт правопорушення, не є підставою для розгляду справи, у кожному випадку при виявленні факту порушення необхідно складати протокол про адміністративне правопорушення (крім випадків, передбачених ст. 258 КУпАП).*

Бланки протоколів є бланками суворої звітності. Вони мають бути виготовлені друкарським способом, мати єдину наскрізну нумерацію в межах органу Мінприроди України (Держуправління, інспекції охорони моря тощо) і бути зареєстровані, видаватися та обліковуватися у відповідному порядку.

Громадські інспектори з охорони навколишнього природного середовища *можуть складати протоколи про адміністративні правопорушення.*

Протокол надсилається для розгляду органів (посадовій особі), уповноваженому розглядати справу про адміністративне правопорушення.

Згідно з вимогами ст. 256 КУпАП **у протоколі про адміністративне правопорушення зазначаються:**

- дата і місце його складення;
- посада, прізвище, ім'я, по батькові особи, яка склала протокол;
- відомості про особу порушника (прізвище, ім'я та по батькові, рік народження, домашня адреса, повна назва та адреса місця роботи, посада);
- місце, час вчинення і суть адміністративного правопорушення.
- нормативний акт, який передбачає відповідальність за дане правопорушення (відповідні статті законів України, нормативних актів, частина та стаття КУпАП);
- прізвища, адреси свідків і потерпілих, у разі їх наявності (їх відсутність не позбавляє протокол чинності);
- пояснення порушника;
- інші відомості, необхідні для вирішення справи (наприклад, відомості про відбір аналітичних проб, наявність актів обстеження, відмітки про те, чи чинила опір або непокору особа, на яку складається протокол, відмітки про огляд транспортних засобів чи особистих речей порушника, про наявність речей, які підтверджують правопорушення, відмітка про вилучені речі тощо);
- якщо правопорушенням заподіяно матеріальної шкоди, про це також зазначається в протоколі.

При складенні протоколу *порушникові роз'яснюються його права та обов'язки*, передбачені ст. 268 КУпАП, про що робиться відмітка у протоколі.

Протокол підписується особою, яка вчинила адміністративне правопорушення, та особою, яка його склала; при наявності свідків і потерпілих протокол може бути підписано також і цими особами

У разі *відмови* особи, яка вчинила правопорушення, *від пояснень* у протоколі та його підписання, в ньому *робиться запис про це*. Особа, яка вчинила правопорушення, має право подати в протоколі пояснення і *зауваження щодо його змісту*, а також викласти *мотиви* своєї відмови від його підписання. Якщо порушник пише пояснення на окремому аркуші, в протоколі про це робиться відмітка. *Відмова* порушника *від підписання* протоколу не припиняє провадження в справі про адміністративне правопорушення.

Якщо *особа порушника не встановлена* (порушник вчинив правопорушення і зник із місця скоєння правопорушення), протокол складається без зазначення у ньому відомостей про особу порушника. Якщо правопорушником завдані збитки природним ресурсам, *протокол негайно направляється до органів внутрішніх справ для встановлення особи порушника*.

Протокол складається в одному примірнику (як *виняток*, протокол може бути складений у *двох примірниках* у випадках, коли *матеріали* про правопорушення *надсилаються до органів дізнання*, попереднього слідства чи прокуратури для порушення кримінальної справи. У цьому випадку один примірник надсилається відповідному органу, а другий — залишається у посадової особи, яка його склала. У таких випадках дозволяється робити копії у встановленому порядку).

Протокол відповідно до ст. 11, 18 та 19 Закону України «Про мову в Україні» *складається державною мовою*. У разі притягнення до адміністративної відповідальності іноземних громадян протокол, крім державної мови, може бути *про дубльований загальноприйнятою іноземною мовою*.

Протокол не складається в разі вчинення адміністративних правопорушень, якщо *розмір штрафу не перевищує трьох неоподатковуваних мінімумів* доходів громадян і якщо *особа не оспорує допущене порушення і адміністративне стягнення*, що на неї накладається.

Протокол складається за кожним фактом адміністративного правопорушення. При вчиненні однією особою двох або більше адміністративних правопорушень інспектор, який їх виявив (у випадку коли матеріали будуть розглядатися однією посадовою особою одночасно), може скласти *про всі правопорушення один протокол*, в якому відмічає всі правопорушення, а

також посилається на всі закони, нормативні акти та статті КУпАП, що були порушені. При розгляді такого протоколу посадова особа, що виносить постанову, *накладає стягнення в межах санкції, встановленої за більш серйозне правопорушення з числа вчинених*. До основного стягнення в цьому разі може бути приєднано одне з додаткових стягнень, передбачених статтями про відповідальність за будь-яке з вчинених правопорушень.

З метою складання протоколу про адміністративне правопорушення *в разі неможливості скласти його на місці вчинення правопорушення*, якщо складання протоколу є обов'язковим, порушника може бути доставлено в міліцію чи в штаб добровільної народної дружини з охорони громадського порядку працівником міліції або народним дружинником, а в разі вчинення лісопорушень, порушень правил полювання, правил рибальства і охорони рибних запасів та інших порушень законодавства про охорону та використання тваринного світу, якщо особу порушника не може бути встановлено на місці порушення, посадові особи органів Мінприроди можуть доставляти осіб, які вчинили ці правопорушення, у міліцію чи в приміщення виконавчого комітету селищної, сільської ради. Доставлення порушника може провадитись також членами громадських формувань з охорони громадського порядку, громадськими інспекторами з охорони навколишнього природного середовища, громадськими мисливськими інспекторами, громадськими інспекторами органів рибоохорони та громадськими лісовими інспекторами. Перебування доставленої особи в штабі громадського формування з охорони громадського порядку, приміщенні виконавчого комітету селищної, сільської ради не може тривати більш як одну годину (ст. 259 КУпАП).

У випадку огляду транспортних засобів, огляд речей *складається протокол або* про це робиться відповідний *запис у протоколі* про адміністративне правопорушення (ст. 264 КУпАП).

Речі і документи, що є знаряддям або безпосереднім об'єктом правопорушення, виявлені під час затримання, огляду транспортних засобів або огляду речей, *вилучаються*.

Про вилучення речей і документів робиться відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення, *на вилучені речі та документи порушнику видається опис* вилученого.

До особи, яка вчинила правопорушення під час виконання службових обов'язків, вилучення зброї, огляд транспортних засобів і огляд речей застосовується лише у невідкладних випадках (наприклад, коли є відомості, що правопорушником завдані збитки природним ресурсам).

Дисциплінарна відповідальність у екологічній сфері.

Дисциплінарна відповідальність за екологічні правопорушення (проступки) – це вид юридичної відповідальності, що застосовується до винних за протиправні дії осіб, які порушують екологічні вимоги під час виконання своїх посадових обов'язків та інші вимоги дисципліни праці, пов'язані з використанням природних ресурсів, охороною навколишнього середовища, забезпеченням екологічної безпеки.

Умови настання дисциплінарної відповідальності в екологічній сфері є:

- протиправність;
- наявність вини правопорушника;
- професійна правосуб'єктність;
- невиконання чи неналежне виконання екологічних вимог, які становлять коло службових професійних обов'язків правопорушника.

Види дисциплінарних стягнень, передбачені Кодексом України про працю (ст. 147):

- зауваження, догана, сурова догана;
- переведення на нижче оплатну роботу;

- позбавлення грошової винагороди (премії);
- звільнення з посади.

Дисциплінарна відповідальність є одним із заходів правового впливу на осіб, які допустили правопорушення в зв'язку із своєю службовою діяльністю. У цьому випадку органи з охорони навколишнього природного середовища мають право вносити міністерствам, відомствам, підприємствам, установам та організаціям пропозиції про притягнення до дисциплінарної відповідальності, зокрема, про повне або часткове позбавлення премії за основними результатами господарської діяльності службових осіб, винних у порушенні вимог природоохоронного законодавства.

З метою притягнення до дисциплінарної відповідальності матеріали, куди, крім клопотання, обов'язково входить і протокол про порушення, передаються на розгляд керівництву об'єкта, який перевіряється, а при притягненні до відповідальності керівників — у відповідні вищі організації.

Організації і установи, куди передаються подібні клопотання, зобов'язані проінформувати природоохоронні органи про вжиті заходи.

Матеріальна відповідальність за шкоду, завдану екологічними правопорушеннями.

Матеріальна (майнова або цивільно-правова) відповідальність за екологічні правопорушення (делікти) — це вид юридичної відповідальності, яка передбачає виконання фізичними і юридичними особами обов'язку щодо компенсації шкоди, заподіяної власникам чи користувачам природних ресурсів порушенням екологічного законодавства або екологічних прав громадян.

Підстави майнової відповідальності – це наявність реальної шкоди.

Умови, за яких настає майнова відповідальність :

- протиправність;
- причинний зв'язок між заподіяною шкодою і протиправною дією;
- наявність вини осіб, які завдають шкоди;
- підвищений екологічний ризик і небезпечна діяльність.

Способи (методи) обчислення шкоди, заподіяної екологічними правопорушеннями, які передбачаються екологічним законодавством:

- *нормативний* — визначення розмірів плати і стягнення платежів за забруднення навколишнього середовища на підставі затверджених нормативів;
- *таксовий* — застосування такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної внаслідок порушення правил природокористування;
- *розрахунковий* — обчислення збитків, заподіяних природним ресурсам і народному господарству порушенням правил па підставі методик та інших розрахунків.

Одним із *нормативно-правових актів*, на підставі якого здійснюється визначення збитків у екологічній сфері, є «*Порядок визначення плати і стягнення платежів за забруднення навколишнього природного середовища*», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 13 січня 1992 р. Він визначає єдині на території України правила встановлення плати за викиди й скиди забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище та розміщення в ньому відходів промислового, сільськогосподарського, будівельного та іншого виробництва, а також стягнення відповідних платежів із підприємств, установ і організацій.

Додаткові заходи реагування на екологічні правопорушення.

Порушення екологічних лімітів, нормативів, стандартів, вимог екологічної безпеки тягне за собою застосування *заходів адміністративного впливу*, а саме:

- обмеження діяльності;

- зупинення діяльності на певний час;
- припинення діяльності.

Ці важливі заходом реагування органів контролю на порушення екологічного законодавства регулюються постановою Верховної Ради України від 29 жовтня 1992 р, яка визначає правові основи прийняття рішень про обмеження, тимчасову заборону (зупинення) чи припинення діяльності підприємств, установ, організацій і об'єктів незалежно від форм власності уразі порушення ними законодавства про охорону навколишнього природного середовища.

Діяльність підприємств, що здійснюється з порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища, може бути:

- **обмежена** — на певний період (до виконання необхідних природоохоронних заходів) встановлюються зменшені обсяги викидів і скидів забруднюючих речовин і розміщення відходів загалом по підприємству чи окремих його цехах (дільницях) і одиницях обладнання;

- **тимчасово заборонена (зупинена)** — до виконання необхідних природоохоронних заходів зупиняється експлуатація підприємства чи окремих його цехів (дільниць) і одиниць обладнання;

- **припинена** — повністю припиняється експлуатація підприємства чи окремих його цехів (дільниць) і одиниць обладнання.